

23/11 17

Varför ingen socialism i USA?

Professor HERBERT TINGSTEN, som sedan ett par månader befinner sig på en studieresa i Förenta staterna, diskuterar i denna och ett par följande artiklar partiväsen och klassmedvetande i Amerika.

SOCIALISMEN som organiserad rörelse har aldrig varit en faktor av betydelse i USA. Sin relativt största styrka uppnådde det socialistiska partiet, som närmast motsvarar socialdemokratin i Europa, vid 1912 års presidentval, då Eugene Debs fick 900.000 röster av nära 15 miljoner. Sedan har partiet i stort sett

gått tillbaka; 1944 nådde det 80.000 röster av 48 miljoner. Andra socialistiskt orienterade partier har vunnit än mindre anslutning. Det socialistiska arbetarpartiet fick år 1944 45.000 röster. Kommunisterna ställde inte upp vid detta val; år 1940 var deras röstetal 49.000. Tvåpartisystemets styrka i USA förklarar till en

del dessa misslyckanden. Men det måste ihågkommas att andra minoritetspartier, främst populisterna och progressister, vid skilda val uppnått ojämförligt högre röstetal.

icke heller socialiseringskravet som princip har trängt fram till större folkgrupper. För närvarande har detta krav vida svagare stöd än före kriget. Enligt en Gallupundersökning av år 1936 önskade 30 procent av de tillfrågade att järnvägarna skulle övertas av staten, medan 60 procent uttalade sig mot en socialisering; vid en opinionsundersökning i år var motsvarande procenttal 19 och 64. När det gäller banker, kolgruvor eller elektrisk kraft är situationen i huvudsak densamma. Även bland industriarbetarna är den negativa ståndpunkten dominerande; endast 30 procent av dessa arbetare är enligt årets opinionsundersökning för socialisering av järnvägarna, medan 61 procent ställer sig avvisande.

Varför har socialismen inte vunnit terräng i USA? Det är en klassisk fråga i politisk och ekonomisk debatt. År 1906 sökte den tyske ekonomen Sombart besvara den i ett berömt arbete, "Warum gibt es in den Vereinigten Staaten keinen Sozialismus?" Sombart pekade på de höga och stadigt växande lönerna, jämlikheten i umgänget, den starka sociala cirkulationen, möjligheten av utflyttning till västern. Men han slutade med att förklara att alla de faktorer som hindrat socialismens spridning i USA höll på att försvinna. I nästa generation skulle därför socialismen nå "den starkaste utveckling". Sedan dess har fyrtio år gått; Sombart har inte blivit sannspådd.

Litteraturen överflödar av liknande analyser och profetior. År 1912 trodde sig Stangeland kunna visa att socialismen stod för dörren i USA. År 1931 gjorde Myrdal samma förutsägelse. Det sociala missnöjet skulle, förklarade han, dominera följande skede i amerikansk politik: "tillfredsställelse och förnöjsamhet... betecknar ett sinnestillstånd som över huvud taget icke kommer att existera om ett tiotal år i Amerika". Tio år senare erkände Myrdal (i "Kontakt med Amerika") att han spått fel. Detta erkännande förknippades dock med starka reservationer. Dels påstod Myrdal att Rooseveltregimen var "en av historiens stora tillfälligheter", dvs. profetian av år 1931 var i princip riktig, även om den i praktiken slagit fel. Dels hade demokraterna förvandlats till ett parti av ungefär samma typ som socialdemokratin i Sverige; "den nya given" hade rent av "betydligt mer av levande kraft i sig än den svenska socialdemokratin hade just innan kriget bröt ut".

Även i praktiken var därför Myrdals förutsägelse "nästan" riktig.

De många framställningarna av denna art utgår uppenbarligen från ett löst önsketänkande. Socialister, och särskilt europeiska socialister, har, mer eller mindre starkt påverkade av marxistiska perspektiv, funnit det orimligt att socialismen inte skulle blomstra i det industrialiserade Amerika. De har med tre eller fyra synpunkter trott sig kunna klärlägga varför denna blomstring ännu inte inträtt, och sedan har de med några från Marx hämtade föreställningar trott sig kunna visa att blomstringen snart måste komma. Det är ett lätt och roligt sällskapsspel, som fortfarande med framgång bedrivs i hägnet av gammal tysk metafysik.

Under min resa i USA har jag vid en rad tillfällen riktat den Sombartska frågan till grupper av amerikanska socialvetenskapsmän. Svaren har i huvudsak varit desamma. De sammanfattas skickligt i en nyss publicerad uppsats av professor Edward Shils (Socialism in America). Shils' resonemang erinrar i mycket om Sombarts. Amerikanerna tror på möjligheten av individuellt avancemang; var och en hoppas att han själv eller åtminstone hans barn skall komma sig upp, och genom utbildningens demokratisering och den sociala rörligheten får denna förhoppning ett visst berättigande. Levnadstandarden inom en stor del av arbetarklassen är så hög att någon markerad underlägsenhet i förhållande till andra samhällsgrupper inte förnimmes. Som ett tredje huvudskäl anför Shils att amerikanerna är odoktrinära, "sakliga"; denna i och för sig vaga tanke synes närmast avse att fastställa det psykologiska resultatet av de förut anförda faktorerna.

Vid ett försök att klärlägga den faktiska bakgrunden till dylika analyser är det naturligt att först stanna vid frågan om klasscirkulationen. Alla lär vara överens om att en stark cirkulation, som innebär att de "högre" socialgrupperna i stor utsträckning rekryteras från de "lägre", hindrar uppkomsten av skarpa sociala motsättningar och därmed i sin mån försvårar bildandet av socialistiska partier med en mera genomgripande omdaning av samhället såsom slutmål. Om den enskilde tror sig kunna avancera genom egen strävan, minskas hans benägenhet att ansluta sig till en rörelse som säger sig verka för "klassens" avancemang.

Sagan om den fattige gossen som blir rik — eller president — är, det kan inte betvivlas, ett väsentligt inslag i amerikanskt tankeliv. Den möter i noveller och romaner, på biografen och i radion, den synes bestyrkt av de historiska skildringarna från politik och affärsliv. Läs John Gunthers "Inside USA"; på var och varannan sida presenteras man för en senator eller en företagschef som börjat som springpojke och nu hör till nationens stormän. Att det varit lättare att bryta sig väg i USA än i något annat land lär ingen bestrida. Men frågan är om inte läget förändrats, om inte USA under senare tid blivit ett samhälle med fastare klassgränser och mindre möjligheter för den enskilde att göra en social karriär.

Problemet är invecklat. Många sociologer har sysslat med det, men någon verkligt avgörande undersökning har inte framkommit. Till de framställningar som åberopas av pessimisterna och kritikerna hör Sorokins för tjuu år sedan utgivna arbete om social rörlighet (Social mobility). I en studie över omkring 200 kapitalister i Minneapolis ansåg sig Sorokin kunna fastställa att inom en äldre generation av rika ett större antal startat utan förmögenhet än i en yngre generation; av de äldre hade exempelvis 38,8 procent börjat som fattiga, av de yngre blott 19,6 procent. Sorokin talade därför om en tendens till kastväsen i det amerikanska samhället, om en stagnering av klasscirkulationen. Han erkände emellertid själv att de anförda siffrorna icke med säkerhet var representativa. Svagheter i hans metod är i själva verket uppenbara. Bland annat undersökte han inte närmare de förhållanden under vilka rikedom uppnåtts; om ett relativt stort antal av de äldre kapitalisterna förtjänat sin förmögenhet under en period av uppsving, föll hela grundvalen för resonemanget.

Mera grundlig och försiktig är Taussigs och Joslyns stora utredning av år 1932 om amerikanska företagsledare. Med stöd av studier av flera tusen ledande män inom näringslivet ansåg sig de båda författarna kunna påstå att klasscirkulationen i USA fortfarande var utomordentligt stark och att endast i ett fåtal fall den sociala miljön på ett avgörande sätt hämmade den exceptionella dugligheten. Visserligen var antalet företagsledare vilkas fäder haft en liknande ställning något större i den samtida generationen än i den föregående, men om någon "inavel" kunde det inte vara tal; sannolikt var icke mycket mer än 25 procent av företagsledarna söner till företagsledare. "Våra resultat tyder på, även om de inte bevisar det, att inkomstskillnaderna yrkesgrupperna emellan snarare beror på en ursprunglig skillnad i duglighet än på skillnad i möjligheter." Denna slutsats verkar — på grunder som här inte kan utredas — alltför långtgående; den visar emellertid att Taussig och Joslyn helt avvisar Sorokins tes.

Under de senaste åren har de

grundligaste undersökningarna på detta forskningsfält utförts av Anderson och Davidson, båda knutna till Leland Stanford-universitetet i Kalifornien. Deras arbete om yrkes-cirkulationen i staden San José omfattar flera tiotusental fall. Ett huvudresultat är att inom varje högre yrkesgrupp ett flertal personer kommer från familjer tillhörande en annan yrkesgrupp. Av dem som hörde till s. k. fria yrken (advokater, läkare, journalister osv.) hade icke mindre än 80 procent fäder inom kroppsarbetarklassen. De båda författarna hävdar att någon minskning av klasscirkulationen under senare år inte kan konstateras — vilket inte innebär ett kategoriskt förnekande av att en sådan minskning ägt rum.

Av arbetena på detta område är det alltså icke möjligt att dra några mera utformade slutsatser, allra helst som likvärdiga undersökningar icke gjorts i andra länder. Allt tyder emellertid på att klasscirkulationen i USA är jämförelsevis mycket livlig och att någon markerad tendens till stagnation icke framträtt.

En huvudorsak här till är säkerligen de stora möjligheterna att få högre utbildning — med all rätt understrukna av makarna Myrdal i "Kontakt med Amerika". En annan orsak av mindre påtaglig art är enligt min mening att begäringen och dugligheten dras fram med större oräddhet och beslutsamhet än exempelvis i Sverige. Bland de många fall som jag härvid tänker på skall jag endast relatera ett. En av USA:s mest framträdande journalister började sin bana som springpojke i en tidning vid fjorton års ålder; efter ett par år blev han reporter, efter ytterligare ett par år ledande korrespondent, vid tjugufyra års ålder chefredaktör. Avancemang av denna typ förekommer knappast i Sverige; det är tradition att ledande poster skall nås först i medelåldern.

Frågan om socialismen i USA är endast på en av många punkter berörd genom dessa antydningar om klasscirkulationen. Själva det begrepp, "klass", som i detta sammanhang använts är oklart och problematiskt. Vilken innebörd har det i amerikansk samhällsdebatt, och i vad mån är det brukbart vid en analys av amerikanskt samhälls-
Herbert Tingsten